

Vergaderjaar 2020–2021

35 636

Voorstel van wet van het lid Jasper van Dijk tot verhoging van het wettelijk minimumloon in verband met het achterblijven van de loonontwikkeling (Wet eerlijker inkomen)

Nr. 3

MEMORIE VAN TOELICHTING

I. ALGEMEEN

Recent is het draagvlak voor een hoger minimumloon enorm toegenomen. Inmiddels zijn naast de SP, ook de Tweede Kamerfracties GroenLinks en PvdA voorstander van een verhoging van het minimumloon naar € 14 per uur. En niet alleen deze partijen willen een verhoging, ook het CDA is voor een stijging van 10%. En hoewel D66 de koppeling met de uitkeringen deels wil loslaten, verhoogt de partij in haar verkiezingsprogramma het minimumloon eveneens met 10 tot 20%. Ook de VVD geeft aan in haar verkiezingsprogramma een hoger minimumloon te willen. Hoewel de invulling per partij verschilt, is hiermee een grote politieke meerderheid ontstaan die erkent dat het minimumloon te laag is. Van SP tot VVD klinkt de roep om een hoger minimumloon. Met dit gegeven gaat initiatiefnemer graag zo snel mogelijk aan de slag. Er is momentum om woorden om te zetten in daden.

In 1968 werd de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag (WML) ingevoerd en in 1969 voor het eerst uitbetaald. Sindsdien wordt het wettelijk minimumloon gezien als een belangrijke verworvenheid. Het minimumloon zorgt voor een minimale ondergrens. De vraag is echter of deze ondergrens meer dan 50 jaar na dato nog voldoet. Initiatiefnemer is van mening dat de hoogte van het wettelijk minimumloon niet meer voldoende is en dat een hoger minimumloon gerechtvaardigd is voor de algemene loonontwikkeling en voor de economie. Voorliggend wetsvoorstel regelt een jaarlijkse verhoging van het minimumloon van 5%, naast de tweejaarlijkse indexaties.

De coronacrisis heeft voorliggende wetsvoorstel alleen maar relevanter gemaakt. Deze moeilijke tijd heeft ons de waarde laten zien van mensen met een cruciaal beroep. De verplegers, de schoonmakers, de supermark-medewerkers en andere mensen met een cruciaal beroep hebben de samenleving draaiende gehouden in de zwaarste tijden van de coronauitbraak. Zij stonden in de frontlinie, vaak met gevaar voor eigen leven. De mensen verdienen meer dan alleen applaus. Niettemin verdienen velen van hen minder dan 130% van het minimumloon en hebben zij moeite om

rond te komen. De helden van de coronacrisis doen risicovol werk van vitaal belang, voor een minimaal salaris. Het is hoog tijd dat de waardering zich niet alleen in woorden uit, maar ook in daden. In het post-coronatijdperk moeten cruciale beroepen beter betaald worden. Een verhoging van het minimumloon draagt daaraan bij.

De loongroei in Nederland blijft over de hele linie achter. Dat is niet alleen ongunstig voor werkenden, maar ook voor de economie in zijn geheel. Als mensen meer te besteden hebben, is dat een stimulans voor de economie. De opvatting dat hogere lonen wenselijk zijn voor de economie wordt inmiddels door talloze instanties gedeeld, zoals bijvoorbeeld de Nederlandse Bank (DNB)¹, het Internationaal Monetair Fonds (IMF)² en de Rabobank. Maar ook de Minister-President³ pleitte voor hogere lonen. Daarnaast heeft voormalig VNO-NCW voorman Hans de Boer⁴ geen probleem met hogere lonen en pleit hij voor een «nieuw sociaal akkoord met de vakbeweging en de politiek».

De realiteit is echter anders: de loongroei in Nederland blijft al jaren achter. Een gemiddeld huishouden uit 2014 heeft (gecorrigeerd voor inflatie) vrijwel hetzelfde besteedbaar inkomen als een huishouden uit 1977.⁵ Onderzoek van de Rabobank toont aan dat in de afgelopen zestien jaar de lonen in de marktsector sterk zijn achtergebleven bij de (toegenomen) arbeidsproductiviteit; ze zijn maar liefst 8% achterop geraakt.⁶ In het boek *Fantoomgroei* (Atlas contact, 2020) lezen we eveneens dat het besteedbaar inkomen nauwelijks is toegenomen, ondanks de economische groei. De Nederlandse Bank heeft al geruime tijd voor een loonstijging gepleit.⁷ De achterblijvende loongroei is ongunstig voor de economie: het beperkt de koopkracht en remt de innovatie.⁸

Primair is de hoogte van de lonen een zaak van sociale partners. De overheid kan echter wel degelijk invloed uitoefenen op de lonen door het wettelijk minimumloon te verhogen. De hoogte van het minimumloon is immers aan de wetgever.

¹ <https://www.volkskrant.nl/economie/dnb-president-klaas-knot-waarom-niet-de-lonen-verder-verhogen~bca575aa/> «DNB-president Klaas Knot: «Waarom niet de lonen verder verhogen?»» Volkskrant, 19 juni 2019.

² <https://www.ad.nl/economie/imf-lonen-nederlanders-moeten-sneller-stijgen~a91264d3/> «IMF: Lonen Nederlanders moeten sneller stijgen» AD 28 februari 2018.

³ <https://www.trouw.nl/nieuws/rutte-dreigt-bedrijven-geef-de-werknemer-een-hoger-loon-of-anders~bdd1e326/> «Rutte dreigt: Bedrijven, geef de werknemer een hoger loon, of anders.» Trouw, 16 juni 2019.

⁴ <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/zelfs-werkgeversorganisatie-vno-ncw-is-niet-tegen-loonstijgingen~b79dc736/> «Zelfs werkgeversorganisatie VNO-NCW is niet tegen loonstijgingen» Volkskrant, 20 september 2017 en <https://www.nrc.nl/nieuws/2019/06/20/werkgeversvoorman-de-boer-rutte-blaft-in-de-verkeerde-richting-a3964432> «Werkgeversvoorman De Boer: Rutte «blaft in de verkeerde richting»» NRC 20 juni 2019.

⁵ <https://economie.rabobank.com/publicaties/2018/februari/besteedbaar-inkomen-huishoudens-nederland-staat-vrijwel-stil/> «Besteedbaar inkomen van huishoudens staat al bijna veertig jaar vrijwel stil» Martijn Badir, 05 februari 2018.

⁶ <https://economie.rabobank.com/publicaties/2017/oktober/nederlandse-lonen-raken-verder-achter-op-productiviteit> «Nederlandse lonen raken verder achter op productiviteit» Martijn Badir, Lisette van de Hei en Daniël van Schoot, 06 oktober 2017.

⁷ <https://www.volkskrant.nl/economie/dnb-president-klaas-knot-waarom-niet-de-lonen-verder-verhogen~bca575aa/> «DNB-president Klaas Knot: «Waarom niet de lonen verder verhogen?»» Volkskrant, 19 juni 2019.

⁸ <https://www.esb.nu/blog/20048297/cpb-moet-naar-productiviteitseffecten-van-loonmatiging-kijken> «CPB moet naar productiviteitseffecten loonmatiging kijken» A. Kleinknecht, 31 december 2018.

Investeren in loongroei is nodig. Volgens onderzoek van de Rabobank⁹ stimuleert loongroei innovatie en jaagt het de economie aan. Het verhogen van het minimumloon heeft een opwaarts effect op de onderste regionen van het loongebouw en kan dienen als hefboom voor de door economen gewenste loonstijging. Daarbij heeft verhoging van het minimumloon een nivellerend effect omdat de stijging sterker doorwerkt bij de lagere lonen dan bij de hogere lonen.¹⁰ Het Centraal Planbureau (CPB) concludeert dan ook dat een hoger minimumloon leidt tot een lagere loonongelijkheid. Juist investeringen in loongroei voor lage en middeninkomens komt de economie ten goede. Anders dan hoge inkomens, geven lagere inkomens bij extra salaris meer geld uit aan boodschappen, de kapper, de bioscoop of een nieuwe wasmachine. En dat is gunstig voor de economie. Het oppotten van geld bij bedrijven heeft daarentegen geen effect op de economische ontwikkeling.

De economie groeit sinds 1977 veel sneller dan het huishoudinkomen. Oftewel: huishoudens krijgen een steeds kleiner deel van de economische groei. Bedrijven daarentegen krijgen een steeds groter deel van de koek. De arbeidsinkomensquote (AIQ) is het deel van het nationaal inkomen dat dient als beloning voor arbeid. De AIQ is nu 74%. In 1979 was dat nog 81%.¹¹ De AIQ is sindsdien structureel gedaald en dit hangt nauw samen met een toename van de winstgevendheid van bedrijven. Hogere lonen zorgen ervoor dat een eerlijker deel van de welvaart naar werkenden gaat. Dat zorgt daardoor tevens voor een evenwichtiger AIQ.

De Nederlandse Bank¹² heeft eveneens gesignaleerd dat de AIQ is gedaald ten nadele van werknemers. Een kleiner deel van de rijkdom gaat naar de werknemers, een groter deel gaat naar kapitaalbezitters. Uit een analyse van gegevens van acht Nederlandse bedrijfstakken over de periode 1996–2015 blijkt dat de daling van de AIQ samenhangt met de toegenomen flexibilisering van de arbeidsmarkt.

De Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag werd zoals gezegd in 1968 ingevoerd en in 1969 zijn minimumlonen voor het eerst uitbetaald. De reden voor invoering was om werknemers een fatsoenlijk minimum inkomen te garanderen, waarmee zij tenminste een gezin konden onderhouden.

Data van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en wetenschappelijke studies¹³ hebben aangetoond dat het wettelijk minimumloon langzaam maar zeker steeds minder waard is geworden ten opzichte van het gemiddelde loon. Was het minimumloon in 1976 nog ongeveer 68% van het gemiddelde loon, momenteel is het nog slechts 43%, zo blijkt uit

⁹ zie noot 5 en 6.

¹⁰ Zie onder andere in https://www.boeckler.de/pdf/p_wsi_pb_24_2018.pdf «Der Mindestlohn: Bisherige Auswirkungen und Zukünftige Anpassung, Gemeinsame Stellungnahme von IMK und WSI anlässlich der schriftlichen Anhörung der Mindestlohnkommission.» Von Alexander Herzog-Stein, Malte Lübker, Toralf Pusch, Thorsten Schulten, Andrew Watt; Policy Brief WSI Nr. 24 (apr 2018) en in <https://www.cpb.nl/publicatie/kansrijk-arbeidsmarktbeleid-deel-2>.

¹¹ https://www.cpb.nl/sites/default/files/omnidownload/verzamelde_bijlagen_CEP_2019.xlsx «Macro Economische Verkenningen 2019» CPB 2019 «Verzamelde bijlagen, 1970–2023», tabblad Bijlage_01_CEP_2019, Arbeidsinkomensquote.

¹² <https://www.dnb.nl/nieuws/nieuwsoverzicht-en-archief/DNBulletin2018/dnb372062.jsp#> «Flexibilisering arbeidsmarkt gaat gepaard met daling arbeidsinkomensquote» DNBulletin, 1 februari 2018.

¹³ Zie «CBS statistiek gemiddeld loon en minimumloon sinds 1969 + verhouding WML gem» in bijlage (Ter inzage gelegd bij het Centraal Informatiepunt Tweede Kamer) en «The interplay between the minimum wage and collective bargaining in the Netherlands. An overview and a case study of three sectors.» De Beer, P., Been, W., & Salverda, W., AIAS 2017 p.20 en «The bite and effects of wage bargaining in the Netherlands» W. Salverda, AIAS 2014 p.27.

een studie van de Universiteit van Amsterdam en uit CBS data¹⁴. Uit gegevens van het CBS blijkt dat het gemiddelde loon tussen 1969 en 2019 is gestegen met 875%, maar het minimumloon slechts met 462%.¹⁵ Er is geen reden om aan te nemen dat de wetgever dit zo heeft bedoeld. De relatieve achteruitgang is een ongewenst effect. Naast het gegeven dat het minimumloon achterop is geraakt bij het gemiddelde loon door gebrekkige indexatie, is het ook achterop gaan lopen doordat in de tachtiger en negentiger jaren en in 2004 en 2005 het minimumloon is bevroren dan wel verlaagd. De achterstand in de hoogte van het minimumloon komt dus ten dele door de niet-welvaartsvaste indexering en ten dele door het bevroren en actief verlagen van het minimumloon.

Mensen voelen de achterblijvende groei van het minimumloon daadwerkelijk in hun portemonnee. Uit onderzoek van het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting (Nibud)¹⁶ in 2018 blijkt dat het minimumloon lang niet altijd voldoende is om een gezin fatsoenlijk van te kunnen onderhouden. Een gezin met twee oudere kinderen dat rond moet komen van een minimumloon, komt per maand € 217 tekort; een gezin met vier kinderen met het minimumloon komt maandelijks € 305 tekort. Vooral gezinnen met meerdere kinderen of met oudere kinderen zijn de klos. Daarbij lopen de tekorten op naarmate er meer kinderen zijn. Maar ook een paar zonder kinderen en met een minimumloon komt maandelijks nog € 27 tekort. De oorspronkelijke doelstelling om werknemers een fatsoenlijk minimuminkomen te garanderen, waarmee zij tenminste een gezin kunnen onderhouden, is dus behoorlijk uit zicht geraakt. De Federatie Nederlandse Vakbeweging (FNV) heeft eveneens door het Nibud onderzoek laten doen naar het minimumloon. Ook daarin is de conclusie dat veel mensen met een minimumloon daar nauwelijks van rond kunnen komen.¹⁷

De coronacrisis toont aan dat de verpleger, de schoonmaker en de vakkenvuller van vitaal belang zijn voor de samenleving. Er is alom lof voor de cruciale beroepen. Maar van applaus betaal je geen huur. En juist veel mensen in cruciale beroepen worden zwaar onderbetaald. Er zijn 185.000 banen in de gezondheids- en welzijnszorg die minder dan 130% van het minimumloon verdienen. Daarvan verdienen 55.000 zelfs niet meer dan het minimumloon. Dat zijn de mensen die in de frontlinie vechten tegen het coronavirus (COVID-19). Ook supermarktmedewerkers verdienen op of rond het minimumloon. Schoonmakers, personenvervoer, transport: velen zitten op of rond het minimumloon. In de handel zitten 568.000 banen onder 130% van het minimumloon, waaronder supermarktmedewerkers. In totaal zijn er 2,2 miljoen mensen die minder dan 130% van het minimumloon verdienen.

Ook mensen met een niet-cruciaal beroep worden getroffen door de corona-crisis. Werknemers in de horeca, entertainment en de uitzendbranche worden hard getroffen. Velen raken hun baan kwijt. In de horeca verdienen 281.000 mensen minder dan 130% minimumloon. Dat zijn geen mensen die een financiële buffer hebben kunnen opbouwen voor moeilijke tijden. De coronacrisis laat zien dat de klappen van een

¹⁴ «The interplay between the minimum wage and collective bargaining in the Netherlands. An overview and a case study of three sectors.» De Beer, P., Been, W., & Salverda, W., AIAS 2017 p.20 en CBS data in bijlage.

¹⁵ Zie «CBS statistiek gemiddeld loon en minimumloon sinds 1969 + verhouding WML gem» in bijlage.

¹⁶ <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-872978> «Minimale uitgaven bij een laag inkomen» Nibud, 2018.

¹⁷ <https://www.fnv.nl/getattachment/Nieuwsbericht/Algemeen-nieuws/2020/04/Nibud-rapport-veel-mensen-komen-nauwelijks-rond-va/Meer-bestedingsruimte-bij-een-hoger-minimumloon-Nibud-rapport-april-2020.pdf?lang=nl-NL> «Meer bestedingsruimte bij een hoger minimumloon» Nibud, 2020.

economische crisis eenzijdig terecht komen bij de mensen met een onzekere baan. Lage lonen en onzekere contracten gaan maar al te vaak hand in hand.¹⁸

Ondanks de coronacrisis zal verhoging van het minimumloon een juiste ingreep zijn. Behoud en herstel van koopkracht zijn immers een adequaat middel om de economie te stimuleren. Met name horeca, detailhandel en overig midden- en kleinbedrijf kunnen profiteren van een verbeterde koopkracht. Daarnaast is de initiatiefnemer van mening dat armoede nooit goed is voor de economie, al is het alleen maar vanwege alle bijkomende kosten zoals schuldhelpverlening, uithuiszettingen en hogere zorgkosten.

Verhoging minimumloon

Voorliggend wetsvoorstel regelt dat het minimumloon met 5% per jaar wordt verhoogd bovenop de reguliere indexatie. De initiatiefnemer beoogt zo de opgelopen achterstanden in te lopen en hogere lonen over de gehele linie te stimuleren. De jaarlijkse verhoging van 5% wordt stopgezet, indien het punt wordt bereikt dat het minimumloon 60% van het gemiddelde loon bedraagt. Net als de Europese vakbeweging ziet de initiatiefnemer een verhouding waarbij het minimumloon tenminste 60% van het gemiddelde loon bedraagt als te behalen einddoel.

Met de jaarlijkse verhoging van 5% wordt tevens een stimulans afgegeven voor een algehele loonsverhoging. Hiermee wordt de door economen gewenste algehele loonstijging bevorderd. Zeker in de lagere loonschalen zal de opwaartse druk goed merkbaar zijn.¹⁹

De verhouding tussen het gemiddelde loon en het wettelijk minimumloon is gezakt van 68% in 1976 naar 43% anno nu.²⁰ De European Trade Union Confederation (ETUC)²¹ adviseert dat het minimumloon wordt vastgelegd op 60% van het gemiddelde loon of 60% van het mediane inkomen van de actieve beroepsbevolking. Dit staat tevens in aanbevelingen van het Europees Parlement.²² Als het minimumloon met 38% verhoogd wordt, bedraagt het 60% van het gemiddelde loon.²³ De initiatiefnemer ziet een minimumloon van omstreeks 60% van het gemiddelde loon als wenselijke verhouding en wil dit met voorliggend wetsvoorstel realiseren. Dit sluit ook aan bij de wens van de FNV om het minimumloon naar € 14 te verhogen. Met voorliggend voorstel wordt – naar verwachting – een minimumuurloon van ongeveer € 14 in 2025 bereikt. Uiteraard is dit mede afhankelijk van de hoogte van de jaarlijkse reguliere indexatie. Een snellere verhoging is onwenselijk vanwege de kosten voor het MKB die het met zich meebrengt. Vandaar dat voor een stapsgewijze verhoging is gekozen.

¹⁸ <https://www.cbs.nl/nl-nl/faq/flexwerk/wat-verdienen-flexwerkers-> «Wat verdienen flexwerkers?» CBS.

¹⁹ Dit staat onder andere in https://www.boeckler.de/pdf/p_wsi_pb_24_2018.pdf «Der Mindestlohn: Bisherige Auswirkungen und Zukünftige Anpassung, Gemeinsame Stellungnahme von IMK und WSI anlässlich der schriftlichen Anhörung der Mindestlohnkommission.» Von Alexander Herzog-Stein, Malte Lübker, Toralf Pusch, Thorsten Schulten, Andrew Watt; Policy Brief WSI Nr. 24 (apr 2018) en in <https://www.cpb.nl/publicatie/kansrijk-arbeidsmarktbeleid-deel-2> «CPB Kansrijk arbeidsmarktbeleid deel 2», CPB 2016 p. 57.

²⁰ «The interplay between the minimum wage and collective bargaining in the Netherlands. An overview and a case study of three sectors.» De Beer, P., Been, W., & Salverda, W., AIAS 2017.

²¹ https://www.etuc.org/.../minimum_wage_briefing_note-final.docx «Minimum wages should not be poverty wages» ETUC briefing note on minimum wage.

²² http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2016-0255_EN.html.

«On social dumping in the European Union» (2015/2255(INI)) Committee on Employment and Social Affairs, Rapporteur: Guillaume Balas.

²³ Zie «CBS statistiek gemiddeld loon en minimumloon sinds 1969 + verhouding WML gem» in bijlage.

Uit onderzoek blijkt dat de effecten van een hoger minimumloon op de werkgelegenheid verwaarloosbaar zijn. Per 1 juli 2017 is het wettelijk minimumloon voor 18- tot en met 22-jarigen in Nederland verhoogd. Voor 18- en 19-jarigen was er een bescheiden verhoging, maar voor 20- tot en met 22-jarigen is er sprake van een fikse verhoging. Stichting Economisch Onderzoek (SEO)²⁴ heeft onderzoek gedaan naar de gevolgen van deze hogere lonen en heeft geconcludeerd dat een verhoging van het wettelijk minimumloon niet of nauwelijks van invloed is geweest op de werkgelegenheid. Dat is markant aangezien het CPB in haar eerdere publicaties²⁵ uitging van een behoorlijk negatief werkgelegenheidseffect. Daarbij zou het negatieve werkgelegenheidseffect bij jongeren veel groter zijn dan bij volwassenen. Bij jongeren bleek het negatief effect op de werkgelegenheid echter nihil.

Er zijn veel studies waaruit blijkt dat werkgelegenheidseffecten van een hoger minimumloon miniem zijn. Zo blijkt uit een uitgebreid onderzoek²⁶ in de VS tussen 1938 en 2009 dat het verhogen van het minimumloon niet leidt tot meer werkloosheid. In 68% van de gevallen werd het verhogen van het minimumloon juist gevolgd door lagere werkloosheid. In een andere uitgebreide Amerikaanse studie²⁷ werd de werkgelegenheid onderzocht in de VS op die plekken waar een staat met een hoger minimumloon grenst aan een staat met een lager loon. Er werd geen negatief werkgelegenheidseffect gevonden. In buurland Duitsland is op 1 januari 2015 een minimumuurloon van € 8,50 ingevoerd. In 2017 is dit verhoogd naar € 8,84. Een Duitse studie²⁸ naar de effecten van de recente invoering en verhoging van het minimumloon laat zien dat het minimumloon een duidelijk opwaarts effect heeft gehad op andere lage lonensegmenten, zonder dat het een nadelig effect heeft gehad op de economische groei of de werkgelegenheid. Uit een enquête onder werkgevers bleek dat het minimumloon bij 65% van de bedrijven heeft geleid tot kleinere loonverschillen bij die bedrijven. In buurland Groot-Brittannië is een meta-analyse²⁹ gedaan naar de werkgelegenheidseffecten van het minimumloon. De conclusie is dat in de minimumloonliteratuur in Groot-Brittannië geen bewijs te vinden is voor grote negatieve

²⁴ www.seo.nl/uploads/media/2018-84_Effecten_verhoging_minimumjeugdloon.pdf «Verkenning effecten aanpassing minimum(jeugd)loon» Siemen van der Werff, Jelle Zwetsloot en Bas ter Weel SEO, sept 2018.

²⁵ <https://www.cpb.nl/publicatie/kansrijk-arbeidsmarktbeleid-deel-2> CPB «Kansrijk arbeidsmarktbeleid deel 2», CPB 2016, oa p. 56 en p. 67.

²⁶ <https://www.nelp.org/wp-content/uploads/NELP-Data-Brief-Raise-Wages-Kill-Jobs-No-Correlation.pdf> «Raise Wages, Kill Jobs? Seven decades of historical data find no correlation between minimum wage increases and employment levels.» Paul K. Sonn and Yanet M. Lathrop, NELP, mei 2016.

²⁷ <http://irle.berkeley.edu/files/2010/Minimum-Wage-Effects-Across-State-Borders.pdf> «Minimum Wage Effects Across State Borders: Estimates Using Contiguous Counties.» Arindrajit Dube, T. William Lester, and Michael Reich; IRL Working Paper No. 157-07, 2010.

²⁸ https://www.boeckler.de/pdf/p_wsi_pb_24_2018.pdf «Der Mindestlohn: Bisherige Auswirkungen und Zukünftige Anpassung, Gemeinsame Stellungnahme von IMK und WSI anlässlich der schriftlichen Anhörung der Mindestlohnkommission.» Von Alexander Herzog-Stein, Malte Lübker, Toralf Pusch, Thorsten Schulten, Andrew Watt; Policy Brief WSI Nr. 24 (apr 2018).

²⁹ <https://doi.org/10.1111/bjir.12031> «Does the UK Minimum Wage Reduce Employment? A Meta-Regression Analysis.» By Megan de Linde Leonard, T. D. Stanley, Hristos Doucouliagos (July 2013).

werkgelegenheidseffecten. Andere studies en wereldwijde meta-analyses vinden eveneens geen of slechts een zeer gering negatief effect.³⁰

In de meest recente publicatie van het CPB (april 2020) is gedeeltelijk tegemoet gekomen aan de kritiek en is het verwachte negatieve effect op de werkgelegenheid van een hoger minimumloon flink naar beneden bijgesteld.³¹

Budgettaire gevolgen

Het SEOR (onafhankelijk onderzoeksbureau gelieerd aan de Erasmus Universiteit) heeft in opdracht van de SP onderzocht wat de budgettaire gevolgen zijn van een verhoging van het minimumloon.³² Een verhoging van vier keer achtereenvolgende 5% per jaar, kost in totaal € 5,9 miljard. Dat is minder dan het CPB heeft becijferd³³ omdat SEOR het inderdieneffect heeft meegerekend en het CPB niet. Als mensen meer inkomen krijgen, betalen ze ook meer belasting over dat inkomen. Dat betekent dat de staat naast extra uitgaven, ook extra inkomsten heeft. Die bedragen € 3,24 miljard bij vier keer een jaarlijkse verhoging van 5%. Het CBS heeft berekend dat een verhoging van het minimumloon van 38% nodig is te bereiken dat het minimumloon 60% van het gemiddelde loon bedraagt.³⁴ De totale kosten bedragen daarmee € 11,2 miljard. Dit is inclusief inderdieneffecten.

³⁰ https://mpra.ub.uni-muenchen.de/61321/1/MPRA_paper_61321.pdf «The employment effect of minimum wage using 77 international studies since 1992: A meta-analysis.» Michael Chletsos and Georgios P. Giotis; University of Ioannina, Department of Economics, Greece; MPRA Paper No. 61321, jan 2015 en <https://werugreenwich.files.wordpress.com/2014/11/what-does-the-min-wage-do-15.pdf> «Does Employment Respond to the Minimum Wage? A Meta-analysis of Recent Results in the New Minimum Wage Research.» Dale Belman and Paul Wolfson https://research.upjohn.org/up_press/227/ en <https://doi.org/10.1126/science.151.3712.867-a> «Minimum Wages and Employment: A Case Study of the Fast-Food Industry in New Jersey and Pennsylvania.» The American Economic Review, 84(4), 772–793 D. Card, & A.B. Krueger, 1994 en <https://doi.org/10.1177/0019793917692788> «Credible research designs for minimum wage studies: A response to Neumark, Salas, and Wascher.» Industrial and Labor Relations Review, 70(3), 559–592, S. Allegretto, A. Dube, M. Reich, & B. Zipperer, 2017 en https://doi.org/10.1162/REST_a_00039 «Minimum Wage Effects Across State Borders: Estimates Using Contiguous Counties.» The Review of Economics and Statistics, 92(November), 945–964, A. Dube, W.T. Lester, & M. Reich, 2010 en <https://doi.org/10.3386/w25434> «The Effect of Minimum Wages on Low-Wage Jobs: Evidence from the United States Using a Bunching Estimator» D. Cengiz, A. Dube, A. Lindner & B. Zipperer, 2018 en https://doi.org/10.1162/REST_a_00039 «The New Wave of Local Minimum Wage Policies: Evidence from Six Cities.» S. Allegretto, A. Godoey, C. Nadler, & M. Reich, 2018 en https://doi.org/10.1162/REST_a_00039 «Minimum Wage Effects Across State Borders: Estimates Using Contiguous Counties.» The Review of Economics and Statistics, 92 (November), 945–964, A. Dube, W.T. Lester, & M. Reich, 2010 en «Minimum wage increases and individual employment trajectories» E. Jardim, M.C. Long, & H. Wething, 2018 en «Side effects of the introduction of the German minimum wage on employment and unemployment: Evidence from regional data.» A. Garloff, 2017 en <https://doi.org/10.1177/0022185608090003> «Why has the British National Minimum Wage had little or no impact on employment?» Journal of Industrial Relations, 50(3), 489–512, D. Metcalf, 2008.

³¹ <https://www.cpb.nl/kansrijk-arbeidsmarktbeleid-update-minimumloonbeleid> «Kansrijk arbeidsmarktbeleid: update minimumloonbeleid» CPB, 2020.

³² Zie https://www.sp.nl/sites/default/files/seor_budgettaire_effecten_van_verhoging_van_het_minimumloon.pdf «budgettaire effecten van verhoging van het minimumloon» SEOR, K. Zandvliet c.s.

³³ Zie «Keuzes in kaart» CPB 2017 <https://www.cpb.nl/publicatie/keuzes-in-kaart-2018-2021> en «Kansrijk arbeidsmarktbeleid: update minimumloonbeleid» CPB, 2020 <https://www.cpb.nl/kansrijk-arbeidsmarktbeleid-update-minimumloonbeleid>.

³⁴ Zie «CBS statistiek gemiddeld loon en minimumloon sinds 1969 + verhouding WML gem» in bijlage.

Aantallen mensen

Er zijn 0,5 miljoen mensen die tot 100% minimumloon verdienen.
Er zijn 1,1 miljoen mensen die tot 110% minimumloon verdienen.
Er zijn 1,6 miljoen mensen die tot 120% minimumloon verdienen.
Er zijn 2,2 miljoen mensen die tot 130% minimumloon verdienen.³⁵

Consultatie

In totaal zijn twintig reacties binnen gekomen bij de consultatie van de Wet eerlijker loon (zie <https://internetconsultatie.nl/weteerlijkerinkomen/reacties>). Samenvattend komen de reacties erop neer dat de werkgevers kritisch zijn, de werknemers vóór en dat de individuele reacties overwegend positief zijn.

Namens de werkgevers hebben VNO-NCW en MKB-Nederland in een gezamenlijke brief gereageerd. Zij achten het wetsvoorstel bedrijfseconomisch gezien onverantwoord. Het voorstel zal volgens de werkgevers tot werkgelegenheidsverlies leiden en de arbeidsmarktkansen van degenen met een zwakkere arbeidsmarktpositie verslechteren. Om tot koopkrachtverbetering te komen, zien zij meer heil in lastenverlichting en in het verkleinen van het verschil tussen het bruto- en nettoloon. Initiatiefnemer is van mening dat het minimumloon voor veel groepen te laag is om van rond te komen. Dit blijkt onder andere uit het reeds genoemde Nibud onderzoek. Iemand die werkt, moet daar tenminste fatsoenlijk van kunnen rondkomen. Daarbij is initiatiefnemer van mening dat werkenden een eerlijker deel van de door hen gecreëerde welvaart verdienen. Een gemiddeld huishouden uit 2014 heeft (gecorrigeerd voor inflatie) vrijwel hetzelfde besteedbaar inkomen als een huishouden uit 1977. De groei van de welvaart heeft zich dus – gemeten over een langere periode – niet vertaald in een hoger inkomen. Tot slot blijft het Nederlandse minimumloon, vergeleken met andere Europese landen achter als het wordt gemeten als percentage van het gemiddelde loon.³⁶

Er zijn ook reacties van diverse brancheorganisaties ontvangen. Zo wijst Detailhandel Nederland op de ontijdigheid van het voorstel; in verband met de coronacrisis heeft een deel van de winkels nu al moeite om het hoofd boven water te houden. INretail wijst hier eveneens op. INretail erkent de mogelijke positieve effecten van een hoger nettoloon voor de economie en ook dat juist de retail ondersteund kan worden door het besteedbaar inkomen van burgers structureel te verhogen. INretail mist echter de bredere economische analyse over zaken als concurrentiepositie, prijsstijgingen en participatie aan de onderkant van de arbeidsmarkt evenals noodzakelijk flankerend beleid. Verder wijst zij erop dat het verhogen van het minimumloon een direct opwaarts effect heeft op de andere salarisschalen.

Land- en Tuinbouworganisatie LTO noemt de jaarlijkse extra verhoging van 5% te groot om te behappen. Divebo, brancheorganisatie voor alle ondernemingen in de gezelschapsdierensector, wijst er op dat het waarschijnlijk is dat extra loongroei weer wordt wegbelast met zaken als verhoging van de BTW naar 9%, hogere belastingen op energie, enzovoort. Daarbij leidt verhoging van het minimumloon tot druk op het

³⁵ <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/81406NED/table?fromstatweb> CBS Statline «Werkgelegenheid en minimumloon; kenmerken werknemer, SBI2008» laatst gewijzigd op 30 oktober 2019.

³⁶ <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=MIN2AVE> OECD statistieken.

loongebouw en tot verlies van draagvlak voor de cao, simpelweg omdat groei van het wettelijk minimumloon bepalend gaat worden voor de lonen.

Het gevoel dat de politiek zich niet moet bemoeien met de lonen leeft breder onder de werkgevers. Zo zegt Cumela, brancheorganisatie voor groen, grond en infra: «het wetsvoorstel beoogt dat de Kamer meer informatie en meer invloed krijgt. De vraag is wat dit toevoegt aan een onderwerp dat a-politiek is of in ieder geval zou moeten zijn. In de huidige situatie wordt het wettelijk minimumloon twee keer per jaar op basis van een neutrale methodiek aangepast.

De Kamer wordt net als de rest van Nederland hierover geïnformeerd via de Staatscourant. Aangezien de lonen het primaat zijn van sociale partners is het niet wenselijk dat anderen dan sociale partners zich hiermee gaan bezighouden.» Initiatiefnemer wijst erop dat de hoogte van het minimumloon bij uitstek een politieke aangelegenheid is.

Waar werkgeversorganisaties kritisch zijn, is de vakbond groot voorstander van een substantiële verhoging van het minimumloon. De FNV vindt het goed dat werkenden met een laag inkomen erop vooruitgaan in voorliggend wetsvoorstel. Dit lost immers veel problemen rondom armoede op en zorgt ervoor dat ook mensen met een minimumloon meeprofiteren van de economische voorspoed van de afgelopen decennia. Naast de impact die deze minimumloonstijging heeft op werkenden, zien zij ook een positief effect voor uitkeringsgerechtigden en gepensioneerden. In de ogen van de FNV lost het voorstel een groot deel van de armoedeproblematiek in Nederland op. In Nederland zijn werknemers en uitkeringsgerechtigden de twee groepen waar de meeste armoede heerst. Voorliggend wetsvoorstel zien zij als oplossing voor armoede bij deze groepen. De FNV zou wel graag zien dat de verhoging sneller wordt bereikt. Indiener vindt voorliggend voorstel juist evenwichtig. Het zorgt voor een substantiële verhoging van het minimumloon (5% per jaar, tot 60% van het gemiddelde loon). Het zou onverstandig zijn om dit te versnellen omdat het MKB-bedrijven in problemen kan brengen.

Tevens is reactie ontvangen van ouderenbond KBO-PCOB. Zij onderschrijven de noodzaak van het initiatiefwetsvoorstel Wet eerlijker inkomen om drie redenen:

1. vanwege verbetering van de inkomenspositie van werkenden,
2. vanwege verbetering van de koopkracht van financieel kwetsbare ouderen en
3. vanwege versterking van de samenleving.

Zij wijzen erop dat het aandeel uitzendkrachten en flexwerkers sterk is toegenomen onder de groep ouderen op de arbeidsmarkt. Deze toename bij ouderen is sterker dan bij de andere leeftijdsgroepen. Hiermee zien zij dat de wenselijkheid van het ophogen van het minimumloon zeker ook van toepassing is voor senioren, en dan in het bijzonder de groepen flexwerkers, payrollers en uitzendkrachten. Initiatiefnemer onderschrijft dit en had zeker ook ouderen voor ogen bij het opstellen van dit wetsvoorstel. Dat betreft zowel de kwetsbare groep oudere werknemers als de groep ouderen die door voorliggend voorstel een hogere AOW krijgt. KBO-PCOB wijst erop dat voor die laatste groep het in stand houden van de koppeling minimumloon-AOW van groot belang is.

Frankhuis & Twistvliet (financieel en juridisch advies) wijst erop dat andere stappen noodzakelijk zijn vóór een verhoging van het minimumloon, zoals een flinke verhoging van de algemene heffingskorting. Tonie Broekhuijsen, De schrijver van het boek «Nederland kiest

voor armoede» wijst erop dat Nederland één van de welvarendste landen ter wereld is. Dat maakt armoede in Nederland niet te rechtvaardigen. Hij ziet het als een (verkeerde) politieke keuze om het minimumloon zo laag te houden; om de bijstand te verlagen; en om mensen afhankelijk te maken van allerlei toeslagen.

Tot slot is nog een aantal, veelal positieve individuele reacties ontvangen. Een bloemlezing: «Dit is een prima voorstel, het minimumloon is werkelijk te laag nu.» «Aangezien het minimumloon al jaren achterloopt bij de economie vind ik dit een goed voorstel». «Het laagste loon is niet meer leefbaar, want alle andere primaire kosten blijven maar stijgen.» Tevens werd erop gewezen dat het wetsvoorstel zorgt voor een verhoging van de gezonde levensverwachting en een verbetering van de ontwikkelmogelijkheden van kinderen uit gezinnen met lage inkomens. De initiatiefnemer dankt alle inzenders voor hun input.

II. ARTIKELSGEWIJS

Artikel I

In het voorgestelde artikel 14a, eerste lid, wordt de verhoging van 5% geregeld. Elk jaar dat het artikel van toepassing is wordt het wettelijk minimumloon bovenop de reguliere indexatie met 5% verhoogt per januari. De initiatiefnemer acht het niet wenselijk dat in de periode dat deze verhogingen plaatsvinden, de regering een verlaging kan doorvoeren in verband met een bovenmatige loonontwikkeling. Daarom is in het tweede lid geregeld dat in de jaren dat de 5% verhoging wordt toegepast, deze verlaging niet kan worden toegepast. In dezelfde lijn valt ook de verzwaarde voorhangprocedure voor wijzigingen op grond van het dertiende lid van artikel 14 van de WML. Op grond van deze verzwaarde procedure krijgen de Kamers een instemmingsbevoegdheid – als de Kamers niet instemmen met de bijzondere wijziging kan deze niet plaatsvinden –. Er wordt opgemerkt dat een dergelijke voorhang niet kan plaatsvinden in een reces van de Kamers, om effectief een besluit door de Kamers te laten nemen. De initiatiefnemer sluit aan bij de Aanwijzingen voor de regelgeving. Tevens wijst de initiatiefnemer erop dat dit ook in andere wetgeving voorkomt, zoals in de Comptabiliteitswet 2016.

Artikel II

Dit artikel regelt in het eerste lid de inwerkingtreding, op een tijdstip dat bij koninklijk besluit zal worden vastgesteld. In het tweede lid wordt geregeld dat het artikel vervalt op een koninklijk besluit te bepalen tijdstip, dat niet eerder ligt dan na het moment dat het minimumloon 60% bedraagt van het gemiddelde loon. Het gemiddelde loon wordt thans door het CBS vastgesteld, zodat aangesloten kan worden bij het gemiddelde loon zoals door het CBS is vastgesteld. De facto moet het minimumloon dus zijn verhoogd tot 60% van het gemiddelde loon alvorens dit artikel kan vervallen. Daarnaast is geregeld dat het koninklijk besluit in voorhang naar de Kamers moet. Als de leden het niet eens zijn met de inhoud van het koninklijk besluit (het vervallen van de verhoging), kunnen zij deze met in ieder geval dertig leden tegenhouden en dient de regering het vervallen van de jaarlijkse verhoging bij wet te regelen.

Jasper van Dijk